

20.05.2024

POL-2024-59752

Oikeusministeriö

VN/7196/2021

Poliisihallituksen lausunto; OM:n lausuntopyyntö; HE-luonnos naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun rangaistavuuden selkeyttämistä, tapon syyteoikeuden vanhentumista ja lapsensurman kumoamista

Oikeusministeriö on 18.4.2024 lähettämällä kirjeellään pyytänyt Poliisihallitusta lausumaan naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun rangaistavuuden selkeyttämistä, tapon syyteoikeuden vanhentumista ja lapsensurman kumoamista koskevasta HE-luonnoksesta.

LAUSUNTO

1. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista koskevat kommentit ja huomiot

Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista (FGM) on pidettävä vakavana ihmisoikeusloukkauksena, joka heikentää naisten tasa-arvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä aiheuttaa terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja.

Poliisi tutkii poliisille ilmi saatetut tapaukset pääsääntöisesti joko pahoinpitelyinä tai sen törkeänä tekemuotona. Poliisilla ei ole tästä erillistä ohjeistusta, mutta asiaa käsitellään poliisin toiminnallisessa käsikirjassa lähisuhteiden väkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi sekä käsikirjassa lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkinnasta. Poliisi on myös osallistunut työ- ja hyvinvointilaitoksen Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelman (FGM-toimintaohjelma) laadintaan ja on ohjelman mukaisesti sitoutunut varmistumaan siitä, että FGM on otettu kattavasti huomioon koulutuksissa. Poliisi osallistuu myös Ihmisoikeusliiton koordinoimaan FGM-verkostoon, jonka kautta pidetään yllä teemaan liittyvää tilannekuvaa.

FGM on luonteeltaan ongelma, jota poliisi ei omalla toiminnallaan pysty paljastamaan, vaan siihen vaaditaan muiden viranomaisten poliisille tehtäviä ilmoituksia. Keskeisessä roolissa ovat sosiaali- ja terveysviranomaiset, mukaan lukien etenkin neuvolatoiminta ja kouluterveydenhuolto sekä koulutoimijat kuraattoreista opettajiin. FGM-toimintaohjelma korostaakin muiden viranomaisten velvollisuutta ilmoittaa poliisille ilmi tulleet tapaukset tai tiedon siitä, että tällainen on suunnitteilla. Poliisi voi kuitenkin oman ennalta estävän toimintansa kautta tuoda asian ilmi toimiessaan yhteistyössä niiden vähemmistöryhmien kanssa, joissa FGM esiintyy. Poliisin ennalta

estävän työn strategia 2019-2023 (-2024) ja sen toimintaohjelma korostaa-kin poliisin ja vähemmistöryhmien välisen kanssakäymisen ja vuorovaiku-
tuksen tärkeyttä. Tämän mukaan kaikkien poliisilaitosten alueella tulee olla
vähemmistöjen kannalta keskeisten kysymysten käsittelyä varten kanavia,

2. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen valmistelua koskevat kommentit ja huomiot

Poliisihallitus on aikaisemmin lausunnot saman sisältöisestä aiheesta eduskunnan lakivaliokunnalle, kun asiaa käsiteltiin kansalaisaloitteen pohjalta (KAA 1/2019 vp), jolloin todettiin, että poliisin suorittaman esitutkinnan kannalta on aina helpompaa, kun rikoslain rikokset ovat tunnusmerkiltään selkeitä, eivät tulkinnanvaraisia.

Todettiin myös, että pahoinpitelyrikosnimikkeen soveltaminen FGM tapauksissa ei sinänsä ole ollut ongelma poliisin esitutkinnan kannalta, mutta ongelmallista on kuitenkin ollut rajanveto perusmuotoisen ja törkeän pahoinpitelyn välillä sekä oikeuskäytännön puuttuminen.

Poliisihallitus pitää nyt luonnosteltua muutosta hyvin valmisteltuna ja kannatettavana. Lisäämällä oma pykälä naisten sukuelinten silpomisesta sekä sen valmistelusta toisi tälle asialle selkeyttä, helpottaisi Poliisin esitutkintaa, korostaisi ilmiön paheksuttavuutta ja lisäisi ennalta estävyyttä samalla kun se vastaisi paremmin kansainvälisten sopimusten Suomelle asettamia velvoitteita ja vahvistaisi naisten tasa-arvoa ja itsemääräämisoikeutta.

3. Rikosoikeudellista vanhentumista koskevat kommentit ja huomiot

Tahallisten henkirikosten osalta, nykylainsäädännön mukaan, murha ei vanhene koskaan - tappo vanhenee 20 vuodessa. Suomessa henkirikokset ovat vähentyneet, mutta luonnollisesti jokainen henkirikos on liikaa. Poliisin esitutkinnassa akuutissa vaiheessa tahallinen henkirikos voidaan kirjata murhana, mutta tutkinnan edetessä nimike voi vaihtua tapoksi. Myös toisin päin voi käydä, semminkin kun tunnusmerkistökäsitteet voivat täsmentyä ja tarkentua esitutkinnassa.

Poliisin toimintaa ajatellen tapon 20 vuoden vanhentumisaika ei ole varsinaisen "ongelma", koska valtaosa henkirikoksista saadaan tutkintaa ja myös usein selvitetään ns. tuoreeltaan. Viiveellä tietoon tulevat tai myöhemmin uudelleen tutkintaan avattavat vanhat ns. pimeäksi jääneet henkirikokset voivat olla eräänlainen ongelma, ja niiden osalta rikosnimikkeellä sekä tunnusmerkistökäsitteiden tulkinnalla voi olla ratkaiseva merkitys. Esimerkiksi pimeän henkirikoksen tunnusmerkki "erityisen raa'alla tai julmalla tavalla", voi olla ilmiselvä tiedossa olevan uhrin vammojen kautta, mutta tunnusmerkistökäsitteet "vakaasti harkiten", saati "kokonaisuutena arvostellen" voivat olla täysin hämärän peitossa - eli itseasiassa jossain yksittäistapauksessa ei voida välttämättä aukottomasti määrittellä onko pimeä henkirikos tappo vai murha, vaikka uhri olisikin tiedossa.

Toisena esimerkkinä voidaan nostaa esille, että poliisille tulee tutkintaan aika ajoin tapauksia, joissa kateisiin jääneen henkilön (alkutieto poliisille kadonneesta henkilöstä) osalta syntyy vahva epäily henkirikoksesta mutta, koska vainajaa ei ole löydetty, epäilyä ei ole tiedossa tai mahdollinen epäily täysin kiistää osallisuutensa (katoamiseen / henkirikokseen) ja asia kirjataan usein tappona ja tähän liittyvä 20 vuoden vanhenemisaika voi olla joissain tapauksissa ongelma, kun vainaja löytyy useita vuosia myöhemmin. Kolmantena hieman teoreettisena mutta ei mahdottomana esimerkkinä on väkivallan käyttöön / henkirikoksiin altis henkilö, jonka teot ulottuvat pitkälle ajalle. Hänen jäädessään kiinni tuoreesta henkirikoksesta nyt (esim. 50 vuotiaana) ilmenee, hänen mahdollisesti kytkeytyvän vahvasti jonkin seikan perusteella yli 20 vuotta aiemmin tapahtuneeseen pimeään henkirikokseen / kadonneeseen henkilöön.

Henkirikos on aina lopullinen. Yleisen oikeustajun mukaan etenkin tahallisen henkirikoksen lopullisuus korostuu. Näin ollen ja edellä kuvatun mukaan tahallisen henkirikoksen - etenkin tapon - vanhentumisajan säätäminen niin, että se ei vanhenisi koskaan, voisi olla perusteltua, jo sen vuoksi, että on erityisen vaikeaa nähdä sen loukkaavan kenenkään oikeustajua tahi -hyvää, vaan pikemminkin päinvastoin.

4. Lapsensurmaa koskevat kommentit ja huomiot

Lapsensurmaa koskeva erillissäännös on voimaantulonsa jälkeen ja yhteiskunnan ja moraalikäsitteiden muututtua käynyt merkitykseltään vähäiseksi. Se on viime vuosina tullut sovellettavaksi erittäin harvoin. Säännökseen on lisäksi upotettu elementtejä tekijän syyntakeisuuteen liittyvästä arvioinnista, mikä on ristiriidassa muiden rangaistussäännösten rakenteen ja logiikan kanssa.

Poliisihallitus katsoo, että lapsensurmaa koskevan erillissäännöksen poistaminen tuo pienet lapset yhdenvertaiseen asemaan muiden henkirikosten tai sellaisten yritysten uhrien kanssa ja siten nykytilannetta paremmin turvaa lapsen hengen suojaa. Lapsensurman erillissäännöksen poistaminen vaikuttaa myös nykyisin lapsensurmiksi arvioitujen tekojen syyteoikeuden vanhenemisajan pitenemiseen olennaisella tavalla, mitä voi myös pitää lasten oikeuksien toteutumista parantavana muutoksena. Luonnosteltu muutos on siten perusteltu ja kannatettava.

Poliisijohtaja

Sanna Heikinheimo

Poliisitarkastaja

Måns Enqvist

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 20.05.2024 klo 14:31. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Jakelu

Oikeusministeriö

Tiedoksi

Poliisihallituksen esikunta
Poliisiylitarkastaja Minna Ketola
Poliisilakimies Visa Weckström